

Asia: VN/25238/2024

Lausuntopyyntö: Valtioneuvoston asetus teollisuuden tuotantoprosessien vähähiilistämisen ja energiatehokkuuden edistämiseen sekä ilmastoneutraaliin talouteen siirtymisen edistämiseen myönnettävästä avustuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Palkansaajakeskusjärjestöjen SAK:n ja STTK:n yhteinen lausunto.

Yleishuomiot

SAK ja STTK ovat Orpon hallituksen kanssa samaa mieltä siitä, että ratkaisuja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen ja hiilen sitomiseen on tärkeää kehittää Suomessa. Siksi myös suurille yrityksille suunnatut määräaikaiset suorat tuet voivat olla perusteltuja osana kestävää teollisuus- ja energiapolitiikkaa.

Taustamuistiossa todetaan, että hallitus toteuttaa ohjelmansa mukaisesti neljän miljardin euron investointiohjelman, josta 400 miljoonaa on varattu elinkeinopoliittisiin tarpeisiin. Suorat investointituet on suunniteltu rahoitettavaksi tästä summasta. Kyseessä on Suomen mittakaavassa poikkeuksellisen suuri summa, joten tukien kriteerien asetannassa, hankkeiden valinnassa, käytön ohjeistuksessa sekä tukien käytön seurannassa ja valvonnassa on oltava erityisen tarkka ja huolellinen.

Samalla kun vähintään 30 miljoonaa euroa investoivat suuret yritykset saavat hakea esitettyjä suoria tukia, on varmistettava, että myös kestävään vihreään siirtymään panostavat pk-yritykset sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen TKI- tutkimus saavat tukia omille toimilleen.

Asetusesityksen pykäläkohtaisia huomioita – sosiaaliset kriteerit mukaan

Asetusesityksen yleiset edellytykset ovat etupäässä hyvin perusteltuja. Pykälään 5 olisi kuitenkin syytä lisätä poissulkuperusteeksi yritysten ja sen johdon vakavat työlainsäädäntörikkomukset.

Lisäksi asetuksella tai sen ohessa Business Finlandin antamilla tarkemmilla ehdoilla pitää varmistaa avustuspäätöstä tehtäessä, että valtiontuilla edistettävät vihreät investoinnit ovat sosiaalisesti kestäviä. Tukivaatimukseen tulee lisätä oikeudenmukaisen siirtymän kriteereitä, kuten USA:n IRA-ohjelmassa on tehty.

IRA-tuen myöntöedellytyksiä yrityksille ovat mm:

- Työntekijöiden edustajia informoidaan ja kuullaan investointipäätöksistä
- Työntekijöiden osaamisen vahvistamiseen panostetaan
- Oppisopimusharjoittelu on palkallista
- Työntekijöiden järjestäytymistä tuetaan
- Irtisanomisten ja työehtojen heikentämisen välttämiseen sitoudutaan
- Tukea saavassa yrityksessä ovat voimassa Suomen työlainsäädännön mukaiset ehdot
- Kohtuutonta osingonmaksua vältetään

Yksi investoinnin saannin pakollisista kriteereistä pitäisi olla osaamispääomaan panostaminen. Tukea tulisi kohdentaa työntekijöiden osaamisen vahvistamiseen (vähintään 1 % koko investointituen määrästä). Työntekijöiden osaamisen päivittämisen uusia työnkuvia vastaavaksi pitää olla kiinteä osa puhtaan siirtymän investointikokonaisuutta. Vain näin puhdas siirtymä voi olla oikeudenmukainen myös työntekijöille.

Pykälän 10 hyväksyttävät kustannukset, kohtaan muut investointikustannukset, tulee lisätä vastaava teksti kuin pykälässä 15 hyväksyttävät kustannukset: kuten tietotaitoon (luonnoksessa sana taitotietoon) tai muuhun henkiseen omaisuuteen liittyvät kustannukset.

Pykälässä 13 avustushakemusten vertailussa sovellettavat perusteet mainitaan kohdassa 4) muiden vaikutusten ohessa myös vaikutukset työllisyyteen ja aluetalouteen. Vaikka tämä kriteeri on listassa viimeisenä, sen painotuksen tulisi olla avustushakemusten vertailussa merkittävä.

Suomi ei pärjää valtiontukikilpailussa – tarvitaan EU-tason rahasto tukemaan kestävä teollisuuspolitiikkaa

EU:n komissio on arvioinut tiedonannossaan kasvihuonekaasupäästöjen 90 % päästövähennystavoitteen saavuttamisen edellyttävän noin 660 miljardin euron vuosittaisia lisäinvestointeja energiajärjestelmään (poissulkien liikenteen) 2031–2050 vuosina. Vastaavasti, Mario Draghi on esittänyt EU:n komission tilaamassa kilpailukykyraportissa, että EU:n suhteellisen aseman vahvistamiseksi tarvitaan 800 miljardin euron vuosittaiset investoinnit talouteen, puolustukseen ja ilmastosuojeluun.

Tavoite on haastava. EU:ssa ja Suomessa ei ole tähän mennessä onnistuttu turvaamaan hyvälaatuisia teollisuustyöpaikkoja. Eurostatin mukaan teollisuustuotanto laski 1–11/2023 välillä EU:ssa 5.8 % ja Suomessa tilastokeskuksen mukaan 9 %.

Lausunnolla samaan aikaan tämän asetusluonnosesityksen kanssa on suurten yritysten verovähennysoikeusesitys. Esitysten taustalla ovat EU:n valtiontukipolitiikan muutokset. Suomen näkökulmasta kyse on laajemmin koko järjestelmän toimivuudesta - tai toimimattomuudesta. Kunkin EU:n jäsenvaltion osalta valtiontukipolitiikan aktiivinen ja laaja-alainen toteuttaminen riippuu valtion taloudellisesta tilanteesta suhteessa EU:n velka- ja alijäämä sääntöihin.

EU:n velka- ja alijäämä sääntöjen ensisijainen tehtävä on hillitä velkaantumista. Linjauksissa olisi tärkeää huomioida kestävä julkiset investoinnit ja vastasyklinen talouspolitiikka, mutta tämän hetken sääntöjen puitteissa näin ei tapahdu. Tämän takia keväällä tehdyn New Economics:n selvityksen (<https://neweconomics.org/2023/08/new-eu-fiscal-rules-jeopardise-investment-needed-to-combat-climate-change>) mukaan vain neljä EU:n jäsenmaata kykenisi tekemään tarvittavat vihreän siirtymän investoinnit nykyisillä EU:n julkisen velan säännöillä. Suomi on listattu selvityksessä heikoimmassa asemassa olevien maiden joukkoon. Mikäli taloudellinen tilanne ei parane, Suomella ei ole mahdollisuuksia investoida kestävä teollisuuteen juuri lainkaan nykyisten velka- ja alijäämä sääntöjen puitteissa.

Suomi ei kykene kilpailemaan investoinneista EU:n sisämarkkinoilla, jolloin valtiontukisääntöjen poikkeuksien jatkamisen kannattaminen ei olisi perusteltua. Valtiontukisääntöjen poikkeukset mahdollistavat esimerkiksi tämän asetuksen mukaiset yritystuet. Komission pitäisikin puuttua EU:n jäsenmaissa vaikuttavaan valtiontukikilpailuun. Vaihtoehtona löysälle valtiontukipolitiikalle Suomi voisi antaa tukensa EU-tason kestävä teollisuuden investointituki-instrumentin luomiselle. Tämän rahaston tuenantorusteena olisi mm. laatu, eikä jäsenmaiden BKT-- osuus suhteessa muihin jäsenvaltioihin. Suomen on syytä suhtautua avoimesti Mario Draghin raportissaan esittämään ajatukseen, että puhtaisiin teknologioihin myönnettävä kansallinen valtiontuki siirrettäisiin vähitellen EU:n tasolle.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

STTK ry

Vanhala Laura

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry - Pia Björkbacka, johtava
asiantuntija, ilmasto ja kestävä kehitys, SAK & Jaakko Haikonen,
asiantuntija, ilmasto- ja energiapolitiikka, STTK